

16. Філософський зміст проблеми буття

Існують питання, на які за тисячі років кращі мудреці людства не змогли дати прийнятної відповіді. Наприклад: як і чому є те, що є? або: що є, як воно є і чому? У повсякденні людина, спостерігаючи довкілля, проживаючи в ньому, впевнюється в такому: **по-перше, світ є "тут" і "тепер", є в наявності; по-друге, світ зберігається як відносно стабільне ціле. Якщо це піддається сумніву та роздумам, виникає проблема буття. Проблемна ситуація, як правило, пов'язана зі значною невизначеністю, розмаїттям думок та відсутністю будь-якої згоди. Проблема буття глобальна, безгранична в своїй загальності та невичерпна в деталізаціях. Вона вічна і рішення її неоднозначне. Це очевидно навіть при побіжному погляді на історичні концепції категорії "буття". Першу філософську концепцію буття висунули досократики, для яких буття співпадає з матеріальним незнищуваним і досконалим космосом. Одні з них розглядали буття як незмінне, єдине, нерухоме, самототожне (Парменід), інші – як безперервне становлення (Геракліт). Досократики розрізняли ідеальну сутність і реальне існування. Платон протиставив чуттєве буття чистим ідеям або, як він вважав, "світу істинного буття". Арістотель долає таке протиставлення сфер буття, оскільки для нього форма – невід'ємна характеристика буття. В епоху Відродження загальне визнання отримав культ матеріального буття природи. Цьому сприяв розвиток науки, техніки, матеріального виробництва. У Новий час (XVII–XVIII ст.) буття розглядається як реальність, що протистоїть людині як суще, що освоюється людиною в її діяльності. Так, екзистенціалісти стверджують: Бог – не поза людиною, він – в ній. Так, за найрізноманітніших підходів та думок можна виділити декілька головних тем, які залишаються актуальними для всього загалу філософів і кожної людини. Перша тема – життя і смерть людини. Через усвідомлення свого життя людина прагне усвідомити категорію "буття". Так, "бути – означає жити", а за цим відразу виникає настирливе, докучливе: "а що буде після смерті?". Це питання наштовхує на спробу ліквідації, усунення "небуття" і виникнення релігійних вчень про кінцеву долю людства і Всесвіту. Реальним чи ілюзорним вважається або мирське, або загробне життя. Друга тема пов'язана з усвідомленням мінливості, швидкоплинності буття та його стабільності, збереження. Адже людина спостерігає, що все живе минуше, окреме життя обмежене народженням та зникненням. Виникає питання: мінливість неминуха чи це лише поверхові зміни, що маскують істинну постійність? Третя тема усвідомлення буття – питання про його структуру. Не можна пізнати самих себе, якщо ми не пізнали світ, в якому живемо. Проблема буття закономірно відображається в питаннях про його будову. В процесі обговорення цих питань формувалися такі поняття, як світ, природа, людина, мислення, простір, ціле і частина, матеріальне та ідеальне тощо. Закономірно виникає питання: за якими критеріями щось треба прийняти, а щось інше – відкинути? Тут недостатньо традиційного питання: "Що правомірніше – знання чи віра?" Адже перше панує у сфері науки та раціонального мислення, друге – в царині емоційного переживання. Нас цікавить картина буття, яка вимальовується завдяки науковим досягненням**